CONDIŢIA DEPUNERII JURĂMÂNTULUI ÎN RAPORTURILE JURIDICE DE MUNCĂ ATIPICE ALE FUNCŢIONARILOR PUBLICI CU STATUT SPECIAL

Nicolae SADOVEI,
conferenţiar universitar, doctor în drept (USM)

REZUMAT

În articolul de faţă, autorul abordează condiţia depunerii jurământului în raporturile juridice de muncă atipice ale funcţionarilor publici cu statut special: colaboratori ai serviciului vamal, ai organelor apărării, securităţii naţionale şi ordinii publice, precum şi ai altor categorii stabilite prin lege.

În privinţa raporturilor de muncă ale acestor categorii de subiecţi, calitatea de sursă primară (izvor primar de reglementare) o deţine legea specială care reglementează statutul subiecţilor în cauză, iar prevederile legii-cadru în materie de funcţie publică şi cele ale Codului muncii se aplică numai în măsura în care nu există suficiente reglementări conţinute în legea specială. În marea majoritate a cazurilor, este vorba despre subiecţi cu statut militar special, militar specializat sau asimilat statutului militar.

Cuvinte-cheie: raporturi de muncă atipice, funcţionar public cu statut special, condiţia depunerii jurământului.

SUMMARY

In the present article the author approaches the condition of taking the oath in the atypical juridical relations of public servants with special status: employees of customs service, of defense bodies, of national security and public order, as well as other categories stipulated by law.

As to the labor relations of these categories of subjects, the quality of the primary source (primary source of regulation) belongs to the special law regulating the status of the officials in question, and the provisions of the framework law in the field of public function and those of the Labor Code are applied only to the extent in which there does not exist sufficient regulations contained in the special law. In the great majority of cases the matter is about the officials with a special military status, military specialized or assimilated to the military status.

Key-words: atypical labor relations, a special status employee, condition of taking the oath.

Suportul normativ regulatoriu în materia condiţiei depunerii jurământului. Spre deosebire de alte condiţii operabile în materia raporturilor de muncă atipice, condiţia depunerii jurământului are, în cadrul normativ intern al Republicii Moldova, suport variat şi extins, instituţia jurământului servind drept obiect al unor reglementări juridice semiautonome, prin norme de drept material, cuprinse într-un şir de acte normative. Obligativitatea depunerii jurământului în cadrul raporturilor de muncă atipice este reglementată prin intermediul actelor normative la nivel de lege, prin acte subordonate legii fiind reglementată numai modalitatea de depunere a jurământului.

În acest context, se impun câteva precizări importante care ţin, în primul rând, de cadrul noţional operabil în materia jurământului. Termenul *jurământ* este utilizat în mai multe acte normative, care conţin diferite reglementări, majoritatea dintre acestea fiind în concordanţă directă cu condiţia depunerii jurământului în raporturile de muncă atipice. Totuşi, legiuitorul reglementează condiţia în cauză şi în alte categorii de raporturi care însă nu au tangenţe cu raporturile de muncă. Astfel, condiţia depunerii jurământului este reglementată şi prin intermediul *Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003*[1], *Legii cetăţeniei Republicii Moldova nr.1024 din 02.06.2000*[2] şi al *Legii privind protecţia soiurilor de plante nr.39 din 29.02.2008*[3]. Art.108 CPP RM reglementează condiţia depunerii jurământului de către martor în instanţa de judecată. Potrivit normelor respective, înainte de a fi audiat, martorul depune, în instanţa de judecată, următorul jurământ: *„Jur că voi spune adevărul şi că nu voi ascunde nimic din ceea ce ştiu”*. Legea cetăţeniei Republicii Moldova reglementează, prin intermediul art.39, *jurământul de credinţă* faţă de Republica Moldova, depus de către persoana căreia i se acordă cetăţenia prin naturalizare sau redobândire. Cea de a treia lege – Legea privind protecţia soiurilor de plante – reglementează, la rându-i, prin intermediul art.90 alin. (1) lit.g), depunerea *declaraţiilor scrise sub jurământ* ca şi măsură întreprinsă în scopul obţinerii dovezilor în cadrul unor proceduri speciale, derulate în cadrul AGEPI.

O altă precizare ţine de terminologia utilizată pentru descrierea conceptului instituţiei jurământului. Suportul normativ regulatoriu în materie operează cu două categorii: cea de ***jurământ*** şi cea de ***depunere a jurământului***, dar în cercetările noastre operăm, de regulă, cu trei noţiuni: cea de ***jurământ***, cea de ***depunere a jurământului*** şi cea de ***condiţie de depunere a jurământului***, care nu sunt identice nici sub aspect normativ, nici sub aspect epistemologic.

După noi, jurământul este *un simbiotiv juridic, manifestat printr-o acţiune juridică volitivă exteriorizată cu elemente ritualice, rezultată din activităţi conştiente şi determinate ale subiectului depunător, implicat în raporturi juridice atipice cu caracter mixt, prin intermediul căruia acesta îşi asumă, în mod public, un şir de obligaţii fundamentale de natură juridică şi deontologică, garantând, astfel, onestitatea şi buna credinţă în raport cu obligaţiile viitoare asumate.* Depunerea jurământului reprezintă *modalitatea procedurală, reglementată juridic, de desfăşurare solemnă a actului social public noumenizat al jurământului, formată din mai multe elemente consecutive de natură ritualică şi finalizate prin pronunţarea verbală de către subiectul*

depunător, a unei formule imperative prestabilite. Şi, în fine, condiţia depunerii jurământului reprezintă *împrejurarea specifică de care depinde parcursul unui raport juridic de muncă atipic, prin intermediul căreia are loc exteriorizarea modalităţii specifice de manifestare în trepte a consimţământului subiectului depunător de a participa la raportul respectiv, exprimat verbal în prezenţa subiectului destinatar al jurământului, prin intermediul căruia se confirmă public şi solemn asocierea finală dintre participanţii la raportul de muncă atipic.*

Deşi nu există o normă legală directă şi explicită în acest sens, se pare că în adoptarea deciziei de introducere a obligativităţii depunerii jurământului în materia raporturilor de muncă atipice, precum şi în alte raporturi juridice, legiuitorul se conduce de prevederile art.56 din Constituţie, potrivit căruia persoanele obligate, *în cazurile prevăzute de lege*, depun jurământul.

Constituţia reglementează instituţia jurământului prin intermediul a două articole: art.56 „Devotamentul faţă de ţară" şi art.79 „Validarea mandatului şi depunerea jurământului". Normele constituţionale tratează categoria jurământului, în primul rând, în calitatea acesteia de act social public (de drept public) prin prisma sacralităţii devotamentului unei persoane faţă de ţară în calitate de îndatorire (obligaţie) fundamentală[4]. Potrivit prevederilor art.56 din Constituţie, cetăţenii cărora le sunt încredinţate funcţii publice, precum şi militarii, răspund de îndeplinirea cu credinţă a obligaţiilor ce le revin şi, în cazurile prevăzute de lege, depun jurământul cerut de ea. Subiecţii aflaţi în raporturi de serviciu – funcţionarii publici (inclusiv cei cu statut special), precum şi subiecţii aflaţi în raporturi de exercitare a funcţiei – demnitarii publici, formează grosul majoritar al subiecţilor, supuşi obligaţiei de depunere a jurământului, şi este logică practica legiuitorului de a decide *exclusivus* în materia impunerii obligativităţii de a depune jurământul în cadrul raporturilor de muncă.

Cu excepţia cetăţenilor încorporaţi în serviciul militar în termen (obligatoriu), celelalte categorii de persoane obligate constituţional să depună jurământul – titularii funcţiilor publice, de demnitate publică şi militarii profesionişti, – sunt persoane aflate în raporturi de muncă atipice. În acest mod, norma constituţională integrează elementele de drept public – *devotamentul faţă de ţară*, cu elemente de ordin privat – *asumarea unor obligaţii de natură contractuală*, în aceleaşi „tipare", adică în conţinutul uneia şi aceleiaşi norme juridice. Totodată, norma constituţională în cauză instituie germinativ şi alt aspect – cel al caracterului antropogenic şi psihologic al jurământului, specificând sacralitatea devotamentului materializat prin actul social public de depunere a jurământului, iar aspectul sacral al unui act este imposibil fără legătură ritualică. Această modalitate de edificare a unei norme juridice este specifică pentru majoritatea absolută a normelor care reglementează instituţia dată, ceea ce denotă calitatea acesteia de *simbiotiv juridic*.

Reglementarea obligativităţii depunerii jurământului în anumite raporturi de muncă, chiar dacă face obiectul exclusiv al domeniului regulatoriu destinat legilor, nu este uniformă şi lipsită de diversitate. Unitatea regulatorie se menţine doar în aspectele fundamentale instituţionale ale jurământului; în rest însă normele juridice care reglementează condiţia depunerii jurământului sunt destul de diverse şi uneori chiar antitetice. Din considerentele date, o clasificare a conceptului insituţiei în cauză ar fi mai dificilă, dacă criteriul utilizat ar fi norma regulatorie operabilă. Pentru facilitarea clasificării, fără a afecta însă esenţa instituţională conceptuală a jurământului, considerăm mai eficace şi, totodată, mai practică, clasificarea instituţiei respective potrivit unui astfel de criteriu, cum este *statutul juridic al subiectului obligat să depună jurământul*. În dependenţă de acest criteriu, în Republica Moldova condiţia depunerii jurământului în raporturile de muncă operează cu cinci categorii de subiecţi:

1) condiţia depunerii jurământului de către demnitarii publici;

2) condiţia depunerii jurământului de către funcţionarii publici;

3) condiţia depunerii jurământului de către funcţionarii publici cu statut special;

4) condiţia depunerii jurământului de către liberprofesionişti;

5) condiţia depunerii jurământului în raporturile de pregătire profesională a medicilor.

Potrivit prevederilor art.4 din *Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public nr.158 din 04.07.2008*[5], există două categorii de funcţionari publici: *funcţionari publici cu statut general* şi *funcţionari publici cu statut special*. Legea include în cea de a doua categorie colaboratorii serviciului diplomatic, serviciului vamal, ai organelor apărării, securităţii naţionale şi ordinii publice, precum şi alte categorii stabilite prin lege. În privinţa raporturilor de muncă ale acestor categorii de subiecţi, calitatea de sursă primară (izvor primar de reglementare) o deţine legea specială ce reglementează statutul subiecţilor în cauză, iar prevederile legii-cadru în materie de funcţie publică, precum şi cele ale Codului muncii, se aplică numai în măsura în care nu există suficiente reglementări în legea specială. În marea majoritate a cazurilor, este vorba de subiecţi cu statut militar special, militar specializat sau asimilat statutului militar. Evident că nu toţi subiecţii în cauză se află în raporturi de muncă atipice, unele categorii de subiecţi nu cad sub incidenţa reglementărilor speciale în materie de raporturi de muncă atipice, cum ar fi persoanele care îşi satisfac serviciul militar obligatoriu în termen.

Aplicarea subsidiară a legislaţiei muncii în raporturile de muncă atipice ale funcţionarilor publici cu statut special. Raporturile de muncă ale funcţionarilor publici cu statut special nu sunt identice: de la caz la caz, sursa de apariţie a raporturilor respective este definită de către legiuitor în mod diferit. Elementul comun al majorităţii normelor care reglementează raporturile date îl constituie *principiul aplicării subsidiare a legislaţiei muncii* în raport cu legislaţia specială în materie. Acest principiu este consacrat, direct sau indirect, pentru următoarele categorii de raporturi de muncă atipice:

• *raporturile de muncă ale poliţiştilor.* Potrivit prevederilor art.31 din *Legea cu privire la activitatea Poliţiei şi statutul poliţistului nr.320 din 27.12.2012*[6], acţiunea Codului muncii se extinde asupra raporturilor de serviciu ale poliţiştilor numai în măsura în care nu

sunt reglementate de legea specială (principiul aplicării subsidiare a legislaţiei generale a muncii);

• *raporturile de muncă ale poliţiştilor de frontieră.* Potrivit prevederilor art.14 din *Legea cu privire la Poliţia de Frontieră nr.283 din 28.12.2011*[7], acţiunea Codului muncii se extinde asupra poliţiştilor de frontieră doar în partea nereglementată de legea dată (principiul aplicării subsidiare a legislaţiei muncii);

• *raporturile de muncă ale colaboratorilor Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat.* Potrivit prevederilor art.19 din *Legea cu privire la Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat nr.134 din 13.06.2008*[8], încadrarea în Serviciu se efectuează prin contract de îndeplinire a serviciului special în cadrul SPPS, încheiat în scris (principiul aplicării subsidiare a legislaţiei muncii);

• *raporturile de muncă ale colaboratorilor sistemului penitenciar.* Potrivit prevederilor art.19 din *Legea cu privire la sistemul penitenciar nr.1036 din 17.12.1996*[9], în partea în care exercitarea serviciului în cadrul sistemului penitenciar nu este reglementată prin acte normative speciale, se aplică prevederile Codului muncii (principiul aplicării subsidiare a legislaţiei muncii);

• *raporturile de muncă ale colaboratorilor Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale.* Potrivit prevederilor art.18 din *Legea Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale nr.93 din 05.04.2007*[10], angajarea în cadrul Serviciului se face în bază de contract individual de muncă, în conformitate cu legislaţia (principiul aplicării subsidiare a legislaţiei muncii);

• *raporturile de muncă ale ofiţerilor de informaţii şi securitate.* Potrivit prevedrilor art.11 şi 12 din *Legea privind statutul ofiţerului de informaţii şi securitate nr.170 din 19.07.2007*[11], angajarea în Serviciu se efectuează prin încheierea unui contract de îndeplinire a serviciului, încheiat între persoana angajată şi Serviciu, prin care se stabilesc termenul, condiţiile, obligaţiile şi responsabilităţile părţilor (principiul aplicării subsidiare a legislaţiei muncii);

• *raporturile de muncă ale colaboratorilor vamali.* Potrivit prevederilor art.1 şi din *Legea serviciului în organele vamale nr.1150 din 20.07.2000*[12], serviciul în organele vamale este un gen special de activitate în serviciul public, legislaţia privind serviciul în organele vamale fiind formată din Constituţie, Codul vamal, legea menţionată şi din alte acte normative care reglementează exercitarea serviciului, iar colaboratorul vamal este persoană cu funcţie de răspundere numită, în condiţiile legii, într-o funcţie în cadrul organului vamal. În cadrul organelor vamale activează funcţionari publici, supuşi reglementărilor Legii nr.158/2008 şi personal contractual, care desfăşoară activităţi auxiliare, supus reglementărilor legislaţiei muncii (principiul aplicării subsidiare a legislaţiei muncii);

• *raporturile de muncă ale ofiţerilor de urmărire penală.* Potrivit prevederilor art.14 din *Legea privind statutul ofiţerului de urmărire penală nr.333 din 10.11.2006* [13], raporturile de muncă ale ofiţerilor de urmărire penală sunt reglementate de Codul muncii, de alte acte normative care conţin norme ale dreptului muncii, precum şi de actele normative care reglementează activitatea instituţiilor în cadrul cărora sunt constituite organe de urmărire penală, luându-se în vedere particularităţile prevăzute de legea specială (principiul aplicării subsidiare a legislaţiei muncii).

Din reglementările respective decurge o concluzie evidentă: legislaţia muncii în materia raporturilor de muncă ale subiecţilor respectivi se aplică în mod subsidiar, primatul aparţinând reglementărilor speciale în materie, precum şi, în anumite situaţii, reglementărilor stipulate în legea-cadru în materie de funcţie publică. Fiind abordate prin prisma dreptului muncii, raporturile respective sunt raporturi de muncă atipice, iar condiţia depunerii jurământului urmează calea specială stabilită de legea specială.

Condiţia depunerii jurământului în raporturile de serviciu ale funcţionarilor publici cu statut special. Modalităţi. În ceea ce ţine de aceste categorii de subiecţi aflaţi în raporturi de muncă atipice, legiuitorul a aplicat două modalităţi de reglementare a condiţiei depunerii jurământului: reglementarea directă şi reglementarea indirectă, prin intermediul unor norme de blanchetă. *Legea cu privire la trupele de carabinieri (trupele interne) ale Ministerului Afacerilor Interne nr. 806 din 12.12.1991*[14] stipulează, prin intermediul art.17, că cetăţenii care se angajează în serviciul trupelor de carabinieri *depun jurământ de credinţă* Republicii Moldova, textul acestuia aprobându-se de către Prezidiul Parlamentului.

Într-un mod puţin mai diferit, legiuitorul a reglementat condiţia depunerii jurământului de către ofiţerii de urmărire penală. Potrivit prevederilor art.19 din Legea privind statutul ofiţerului de urmărire penală, persoana numită pentru prima dată în funcţia de ofiţer de urmărire penală *depune jurământul* în conformitate cu legislaţia care reglementează activitatea instituţiei în care activează, modalitatea de depunere fiind stabilită de către conducătorul instituţiei în cadrul căreia este constituit organul de urmărire penală: în cadrul MAI, Serviciului Vamal sau al CNA.

O altă modalitate de reglementare a condiţiei depunerii jurământului este abordată de către legiuitor în cazul colaboratorilor serviciului penitenciar. Potrivit art.18 (18^2) din Legea cu privire la sistemul penitenciar, la angajarea în serviciu în sistemul penitenciar colaboratorul *depune jurământul*, al cărui text este aprobat de către Guvern. Elementul comun pe care-l conţin aceste reglementări în materie de condiţie de depunere a jurământului îl constituie instituirea obligaţiei de depunere a jurământului prin intermediul legii speciale, pe când atât textul, cât şi modalitatea de depunere a jurământului este diferită, de la caz la caz:

• pentru ofiţerii de urmărire penală – prin legi speciale care reglementează activitatea în cadrul MAI, Serviciului Vamal sau al CNA;

• pentru colaboratorii serviciului penitenciar – prin *Hotărârea Guvernului nr.950 din 14.10.1997 „despre aprobarea Regulamentului cu privire la satisfacerea serviciului, textul jurământului, Regulamentului privind modul de depunere a jurământului, listelor gradelor speciale şi modelului legitimaţiei de serviciu pentru efectivul de trupă şi corpul de comandă din sistemul penitenciar al Ministerului Justiţiei”*[15].

În ceea ce ţine de Serviciul Vamal, condiţia depunerii jurământului de către persoanele aflate în raporturi de muncă atipice în calitate de colaboratori vamali face obiectul direct al unor reglementări cu conţinut identic în două legi aparte: Codul vamal al Republicii Moldova şi Legea serviciului în organele vamale. Astfel, potrivit prevederilor art.311 din Codul vamal, în termen de 20 de zile de la data conferirii primului grad special, colaboratorul vamal depune următorul jurământ: *„Jur să respect cu stricteţe Constituţia şi legile Republicii Moldova, să apăr suveranitatea şi securitatea ei economică, să execut conştiincios obligaţiile de serviciu”*. Procedura depunerii jurământului este aprobată, potrivit normei în cauză, de către directorul general al Serviciului Vamal.

O altă modalitate – care poate fi considerată clasică (tipică) în ceea ce ţine de reglementarea condiţiei depunerii jurământului de către subiecţii obligaţi, – este utilizată de către legiuitor pentru reglementarea condiţiei de depunere a jurământuliui de către colaboratorii SPPS. Potrivit prevederilor art.20 din Legea cu privire la Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, în termen de 10 zile de la conferirea gradului special, colaboratorul Serviciului depune următorul jurământ: *„Eu (numele, prenumele), conştient de drepturile şi obligaţiile ce îmi revin, încadrându-mă în Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat, jur să fiu devotat Patriei mele Republica Moldova, să respect Constituţia şi legile ţării, să apăr şi să promovez interesele naţionale ale Republicii Moldova, să apăr securitatea naţională, viaţa şi sănătatea demnitarilor, onoarea şi prestigiul Serviciului de Protecţie şi Pază de Stat, drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului, să păstrez cu stricteţe secretul activităţii şi misiunilor încredinţate”*. Este de menţionat faptul că, potrivit normei în cauză, modul de depunere a jurământului este stabilit prin *actul normativ* al Serviciului, adică legiuitorul deleghează dreptul de stabilire a condiţiei, locului şi formei de depunere a jurământuliui, autorităţii angajatoare a subiectului obligat în materie de depunere a jurământului. Apariţia raportului de muncă atipic al colaboratorului autorităţii respective nu este condiţionată de depunerea jurământului, deoarece legiuitorul stabileşte că depunerea jurământului intervine *ulterior* conferirii gradului special. Concluzia dată decurge din interpretarea art.14 din Lege, potrivit căruia încadrarea în Serviciu se efectuează prin contract de îndeplinire a serviciului special în cadrul SPPS, încheiat în formă scrisă, între cetăţeanul Republicii Moldova *care urmează a fi încadrat*, şi directorul Serviciului. În acest mod, condiţia depunerii jurământului este *subsecventă* apariţiei raportului de muncă atipic al subiectului în cauză, prin depunerea acestuia finalizându-se şi conturându-se imaginea completă şi complexă a raportului juridic.

Condiţia depunerii jurământului în raporturile de muncă atipice ale poliţiştilor. Condiţia depunerii jurământului de către poliţişti, aflaţi în raporturi de muncă atipice, este reglementată prin intermediul art.35 din Legea cu privire la activitatea Poliţiei şi statutul poliţistului. Astfel, după încheierea contractului individual de muncă, în termen de cel mult o lună, poliţistul depune *jurământul solemn* cu următorul conţinut: *„Eu (prenumele, numele), încadrându-mă în serviciul Poliţiei, jur solemn să fiu devotat poporului Republicii Moldova, să fiu onest, disciplinat, vigilent şi curajos, să păstrez secretele de stat şi alte informaţii oficiale cu accesibilitate limitată, să respect şi să aplic în mod corect şi fără părtinire legile Republicii Moldova. Jur să exercit în mod conştiincios şi cu exactitate obligaţiile încredinţate, ordinele superiorilor şi prevederile statutelor şi regulamentelor, să respect şi să ocrotesc interesele şi autoritatea statului, drepturile, libertăţile şi interesele legitime ale persoanelor, să apăr ordinea de drept şi patrimoniul statului şi al persoanelor. Dacă voi încălca acest jurământ, sunt gata să port răspundere cu toată rigoarea legii”*.

Calitatea de subiect depunător al jurământului o deţine poliţistul aflat deja în raporturi de muncă, concluzie confirmată şi prin faptul că, potrivit legii, refuzul de a depune jurământul serveşte drept temei de *încetare* a contractului individual de muncă cu poliţistul respectiv. Aşadar, depunerea jurământului, la fel ca şi în cazul majorităţii celorlalte categorii de subiecţi obligaţi, aflaţi în raporturi de muncă atipice, nu serveşte în calitate de *condition préventire* apariţiei raportului juridic, ci de *condiţie subsecventă*. Condiţia depunerii jurământului urmează obţinerii statutului de angajat al organelor MAI. În doctrină depunerea jurământului a fost identificată drept *ultima fază a consimţământului persoanei* care a dobândit calitatea de poliţist[16].

După conţinut, textul jurământului este mai complex decât în cazul jurământului depus de către alte categorii de subiecţi obligaţi, cu excepţia jurământului depus de către militarii aflaţi în raporturi de muncă atipice. Astfel, conţinutul jurământului respectiv este format dintr-o singură categorie de obligaţii, asumate de către subiectul depunător: obligaţii gen *facere.* Acestea sunt următoarele: obligaţia de devotament (obligaţie deontologică), obligaţia de onestitate (obligaţie deontologică), obligaţia de disciplină (obligaţie juridică), obligaţia de protejare a secretelor de stat şi de serviciu (obligaţie juridică), obligaţia de respectare a legii (obligaţie juridică), obligaţia de respectare a actelor normative speciale (obligaţie juridică), obligaţia de protejare a drepturilor persoanelor fizice şi juridice (obligaţie juridică).

Între condiţia depunerii jurământului de către colaboratorii poliţiei şi ai trupelor de carabinieri, aflaţi în raporturi de muncă atipice, şi condiţia depunerii jurământului de către militarii aflaţi în raporturi de acelaşi gen, există o serie de similitudini. În primul rând, şi colaboratorii din sistemul organelor MAI, şi colaboratorii din sistemul apărării naţionale deţin statut de subiecţi care, potrivit legii şi obligaţiilor asumate prin intermediul raporturilor de muncă atipice respective, sunt supuşi unor condiţii de muncă prezentând risc potenţial deosebit asupra stării sănătăţii sau chiar asupra vieţii acestora. Din atare cauză, condiţia depunerii jurământului are o semnificaţie extrem de importantă, subiectul depunător asumându-şi, prin intermediul jurământului depus, atât posibilele consecinţe nefavorabile vieţii sau sănătăţii, cât şi obligaţia de a-şi risca propria viaţă sau sănătate întru executarea obligaţiilor asumate. În al doilea rând, exercitarea activităţii respective reprezintă nu numai o obligaţie asumată de către subiect în mod benevol, voluntar şi în condiţiile unei legi speciale, ci

şi o onoare, manifestată prin intermediul mai multor aspecte de ordin juridic, o bună parte dintre acestea fiind plasate în afara timpului şi locului prestării muncii (exercitării funcţiei), dar care impun subiectului titular al funcţiei respectarea normelor comportamentale extraspaţiu şi extratimp. În al treilea rând, modalitatea de depunere a jurământului, în calitate de condiţie necesară obţinerii statutului respectiv, este reglementată extrem de minuţios de către organele competente în materie regulatorie. Pe lângă aspectele juridice se evidenţiază şi aspectele de ordin comportamental ritualic, care au drept scop crearea unui liant, a unei legături ritualice speciale, a unui *„principiu de magnificienţă"*[17], şi care conferă nuanţe aparte actului social public de depunere a jurământului, implicând imprimarea pentru subiecţii participanţi ai unui statut special, definit în cadrul antropologiei prin termenul de *spectacteur*[17].

Condiţia depunerii jurământului în raporturile de muncă atipice ale militarilor. Condiţia depunerii jurământului de către subiecţii cu statut militar, aflaţi în raporturi de muncă atipice, este reglementată prin intermediul art.16 din *Legea cu privire la pregătirea cetăţenilor pentru apărarea patriei nr.1245 din 18.07.2002*[17], care menţionează că cetăţenii care îndeplinesc serviciul militar depun *jurământul militar* în următoarea formulă: *„Eu, (numele, prenumele), cetăţean al Republicii Moldova, jur credinţă Republicii Moldova şi poporului ei. Jur să-mi apăr Patria chiar şi cu preţul propriei vieţi, să respect legile Republicii Moldova şi regulamentele militare"*, iar procedura depunerii jurământului este stabilită prin intermediul regulamentelor militare. Evident că jurământul militar este depus de către toţi subiecţii încorporaţi în serviciul militar, şi în primul rând de militarii în termen, însă jurământul respectiv operează în calitate de condiţie specială numai pentru subiecţii cu statut militar, aflaţi în raporturi de muncă atipice, adică pentru militarii care-şi satisfac serviciul militar prin contract, potrivit prevederilor art.24-27 din Legea 1245/2002.

Mecanismul juridic de satisfacere a serviciului militar prin contract face obiectul reglementărilor *Regulamentului cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forţele Armate*, aprobat prin *Hotărârea Guvernului nr.941 din 17.08.2006*[19]. Raporturile de muncă atipice ale militarilor angajaţi prin contract sunt generate de un act convenţional special – contractul de îndeplinire a serviciului militar, care este o convenţie încheiată între o persoană fizică (cetăţean), în calitate de subiect salariat, şi autoritatea administraţiei publice centrale în care este prevăzut serviciul militar (autoritatea angajatoare). Ca şi orice act juridic similar, contractul respectiv este un act în formă scrisă cu un conţinut specific domeniului prestării muncii de către subiectul angajat: termenul angajării, condiţiile îndeplinirii serviciului miltar, obligaţiile şi responsabilitatea părţilor contractante. În doctrină s-a menţionat, cu referinţă la natura juridică a contractelor încheiate de către cadrele militare, că deşi normele care reglementează raporturile de muncă ale militarilor nu fac parte integrantă din obiectul dreptului muncii, există similitudini incontestabile cu raporturile juridice de muncă reglementate de Codul muncii[20]. Potrivit lui Dan Ţop, situaţia raporturilor de muncă a cadrelor militare serveşte drept *„dovadă a procesului de influenţare a dreptului muncii prin reguli de drept public şi a recompunerii raporturilor de muncă, fie de drept public, fie de drept privat"* [20].

Depunerea jurământului este reglementată prin intermediul Anexei 3 „Ceremonia depunerii jurământului militar" la *Regulamentul serviciului interior al Forţelor Armate ale Republicii Moldova*, aprobat prin Decretul Preşedintelui Republicii Moldova nr.2327-IV din 03.09.2009[21]. Potrivit Regulamentului, jurământul militar îl depun doar acei militari prin contract, care anterior n-au depus jurământul respectiv. În calitate de act solemn, jurământul militar urmează calea clasică a simbiotivelor juridice, depunerea în formă verbală fiind suficientă *ad validitatem*, înscrisurile având calitate *ad probationem*.

Condiţia depunerii jurământului în raporturile de muncă atipice ale colaboratorilor serviciului penitenciar. Condiţia depunerii jurământului de către colaboratorii serviciului penitenciar este reglementată prin Anexa 2 „Textul jurământului" şi Anexa 3 „Regulamentul privind modul de depunere a jurământului de către efectivul de trupă şi corpul de comandă din sistemul penitenciar al Ministerului Justiţiei", aprobate prin Hotărârea Guvernului nr.950 din 14.10.1997. Dintre toate formulele de jurământ, aplicabile în cazul unor subiecţi cu statut special, jurământul depus de către subiecţii în cauză reprezintă singurul caz de jurământ, textul căruia este aprobat de către puterea executivă. În toate celelalte cazuri, textul jurămintelor a fost aprobat de către Parlament. În acest caz, există o neconcordanţă între prevederile constituţionale în materie şi prevederile legii speciale: atât obligativitatea depunerii jurământului, cât şi formula acestuia trebuiau să fie încorporate în conţinutul legii-cadru în materie, dar legiuitorul a separat aceste două aspecte, fiind afectată, astfel, calitatea de *instituţie totală* pe care o deţine jurământul.

Potrivit Anexei 2, colaboratorul serviciului penitenciar depune următorul jurământ *„Eu, (numele, prenumele), încadrându-mă în serviciul sistemului penitenciar, jur solemn să fiu devotat poporului şi Republicii Moldova, să fiu onest, disciplinat, vigilent şi curajos, să păstrez secretele de stat şi altă informaţie oficială cu accesibilitate limitată, care-mi va deveni cunoscută în activitatea de serviciu, să respect cu stricteţe legile Republicii Moldova. Jur să îndeplinesc conştiincios şi cu exactitate obligaţiile încredinţate, prevederile statutelor, ordinelor şi altor acte normative, să manifest o atitudine umană faţă de persoanele deţinute în instituţiile sistemului penitenciar şi să nu le jignesc demnitatea umană. Să apăr ordinea de drept şi patrimoniul Republicii Moldova. Dacă voi încălca acest jurământ, să fiu pedepsit cu toată asprimea conform legilor Republicii Moldova"*. Depunerea jurământului are loc după încadrarea în rândul colaboratorilor serviciului penitenciar, condiţia respectivă fiind *subsecventă* apariţiei raportului juridic.

Colaboratorii din sistemul penitenciar, obligaţi să depună jurământul, sunt divizaţi în două categorii, diferenţierea fiind efectuată prin intermediul perioadei în interiorul căreia aceştia sunt obligaţi să depună jurământul:

- subiecţii care fac parte din personalul efectivului de trupă şi corpul inferior de comandă, depun jurământul la *cel târziu o lună* din ziua sosirii la locul de serviciu permanent;
- subiecţii care fac parte din personalul corpului de comandă mediu şi superior, depun jurământul la *cel târziu trei luni* de la data încadrării în serviciu în sistemul penitenciar.

Sub acest aspect, depunerea jurământului trebuie să se încadreze în interiorul perioadelor respective – o lună sau trei luni din momentul apariţiei raportului de muncă. Aşadar, apariţia raportului juridic nu este condiţionată de depunerea jurământului, actul respectiv urmând să se desfăşoare ulterior, după scurgerea unei anumite perioade de timp în interiorul căreia subiectul – deşi încadrat în raporturi juridice – se află într-o stare statică. Data concretă a depunerii ţine de competenţa subiectului destinatar al jurământului şi se materializează prin emiterea unui act juridic special – prin ordinul şefului organului (instituţiei) sistemului penitenciar.

Actul de depunere a jurământului este un act individual supus regulii solemnităţii actelor juridice, calitatea de subiect depunător fiind deţinută de către colaboratorul aflat în raporturi de muncă, iar calitatea de subiect destinatar – de către şeful organului (instituţiei) sistemului penitenciar. În ceea ce ţine de locul satisfacerii condiţiei de depunere a jurământului, acesta urmează regula general aplicabilă acestui gen de acte sociale publice: jurământul este un act de natură publică, fiind accesibil (cu anumite excepţii) nu numai subiecţilor participanţi, ci şi terţilor.

Condiţia depunerii jurământului în formă scrisă urmează regula aplicabilă tuturor jurămintelor în calitate de simbiotive juridice: aceasta este suficientă sub aspectul validităţii actului respectiv, forma scrisă având calitate probantă pentru subiecţii raportului juridic atipic, în special pentru autoritatea angajatoare.

Sub aspectul conţinutului, jurământul depus de către subiectul obligat este format dintr-un şir de obligaţii de sorginte legală de gen *facere* şi o singură obligaţie gen *nonfacere*: obligaţia de devotament (obligaţie juridică), obligaţia de conştiinciozitate (obligaţie deontologică), obligaţia de păstrare a secretelor de stat, obligaţia de respectare a legii (obligaţie juridică), obligaţia de atitudine umană faţă de persoanele condamnate (obligaţie deontologică), obligaţia de protejare (obligaţie juridică). Singura obligaţie gen *nonfacere* este obligaţia de neprejudiciere (nejignire) a demnităţii umane. Ca şi în cazul jurământului depus de către colaboratorii MAI, şi în cazul jurământului depus de către colaboratorii sistemului penitenciar formula acestuia conţine referinţă la posibila intervenţie a sancţiunii legale pentru încălcarea jurământului depus, deşi nici legea specială în materie, nici legea generală în domeniul materiei de drept penal sau de drept contravenţional nu conţine anumite prevederi concrete referitoare la acest aspect.

Refuzul de depunere a jurământului atrage după sine invalidarea raportului de muncă al colaboratorului. În acest caz, intervine, după noi, principiul aplicării subsidiare a normei generale din legea-cadru în materie de funcţie publică, iar actul de depunere a jurământului poate fi afectat de nulitate doar în caz de viciere sub aspectul identităţii subiectului depunător sau al conţinutului textului jurământului.

Condiţia depunerii jurământului în raporturile de muncă atipice ale poliţiştilor de frontieră. Depunerea jurământului este o condiţie care operează şi în raporturile de muncă atipice ale poliţiştilor de frontieră, statutul juridic al cărora este reglementat prin intermediul Legii cu privire la Poliţia de Frontieră. Raporturile de muncă ale poliţiştilor de frontieră sunt guvernate atât de legislaţia specială, cât şi de legislaţia muncii. Izvorul apariţiei raportului de muncă atipic al subiectului special este, potrivit prevederilor art.18 din lege, contractul individual de muncă (act juridic bilateral de natură convenţională), urmat de emiterea ordinului de numire în funcţie (act juridic unilateral de natură paraadministrativă). Condiţia depunerii jurământului nu face corp comun cu celelalte condiţii, apariţia raportului de muncă nefiind condiţionată anticipativ de actul de depunere a jurământului de către subiect. În acest mod, la momentul depunerii jurământului, subiectul depunător are deja calitatea de subiect al raportului de muncă.

Legea nu este foarte explicită privind momentul depunerii jurământului, menţionând, în acest sens, că *la angajare* (art.21), poliţistul de frontieră depune următorul jurământ: *„Eu (numele şi prenumele), jur să respect Constituţia şi legile Republicii Moldova, să apăr şi să promovez valorile şi interesele naţionale ale ţării, să asigur securitatea frontierei de stat a Republicii Moldova, să apăr onoarea şi prestigiul Poliţiei de Frontieră, să respect drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului, să păstrez secretul încredinţat”*. Dacă, în cazul raporturilor de muncă atipice ale demnitarilor şi funcţionarilor publici tipici, procedura de depunere a jurământului este determinată prin intermediul normelor încorporate în acelaşi act normativ – de regulă, lege – atunci, în cazul depunerii jurământului de către subiectul cu statut de poliţist de frontieră, legea stipulează că modul de depunere a jurământului se stabileşte de către Departamentul Poliţiei de Frontieră. Utilizarea de către legiuitor a sintagmei *„la angajare”* este, după noi, deficitară, deoarece induce concluzia falsă potrivit căreia depunerea jurământului se face simultan cu apariţia raportului de muncă al subiectului, ceea ce nu corespunde realităţilor şi, totodată, este imposibil sub aspect practic. Depunerea jurământului urmează angajării, adică este o *condiţie subsecventă* apariţiei raportului de muncă al subiectului.

Calitatea de subiect depunător al jurământului o deţine poliţistul de frontieră, iar cea de subiect destinatar nu este explicit menţionată în lege. Fiind simbiotiv juridic, actul de depunere a jurământului este supus regulii solemnităţii actelor juridice de acest gen, manifestat prin exprimare verbală, legea nespecificând necesitatea efectuării vreunui înscris special, depunerea jurământului în formă verbală fiind suficientă sub aspectul respectării condiţiei de validitate a actelor juridice.

Sub aspectul conţinutului, formula jurământului depus de către subiectul obligat este formată din obligaţii gen *facere*: obligaţia de respectare a legii (obligaţie juridică), obligaţia de protecţie (obligaţie juridică), obligaţia de asigurare a securităţii (obligaţie juridică), obligaţia de protecţie a onoarei (obligaţie deontologi-

că), obligaţia de respectare a drepturilor terţilor (obligaţie juridică), obligaţia de păstrare a secretului încredinţat (obligaţie juridică). Deşi este formulată de către legiuitor drept obligaţie gen *facere*, ultima obligaţie este, potrivit naturii proprii interne, mai mult o obligaţie de genul *nonfacere*, constând în nedivulgarea de către subiect a informaţiei cu conţinut secret, la care are acces legal în virtutea exercitării atribuţiilor de serviciu. Concluzia dată este fundamentată pe prevederile art.29 din *Legea cu privire la secretul de stat nr.245 din 27.11.2008*[22], potrivit cărora subiectul cu drept de acces la secretul de stat este obligat să *nu admită divulgarea*, prin orice metodă, a secretului de stat care i-a fost încredinţat sau i-a devenit cunoscut în legătură cu îndeplinirea obligaţiilor funcţionale.

Consecinţele nerespectării obligaţiilor asumate prin jurământ sunt supuse sancţionărilor indirecte, prin materializarea acestora prin alte fapte, încadrate în spaţiul juridic care reglementează răspunderea disciplinară, contravenţională sau penală a subiectului. Sancţiuni directe pentru încălcarea jurământului de către subiectul depunător nu sunt stabilite, chiar dacă Legea 283/2011 prevede 16 temeiuri de încetare a raporturilor de muncă ale poliţiştilor de frontieră, unele dintre care poartă caracter disciplinar. Refuzul de a depune jurământul atrage după sine revocarea actului de numire în funcţie a subiectului, în acest caz, fiind aplicabilă analogia legii, apelându-se la prevederile art.31 din Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public, potrivit căruia refuzul depunerii jurământului are ca efect destituirea funcţionarului din funcţia publică.

În calitate de act social public, jurământul depus de către poliţiştii de frontieră are mai multe aspecte, pe lângă cele care ţin de condiţia operabilă în materia raporturilor de muncă atipice. Generând o legătură de ordin ritualic, actul de depunere a jurământului de către subiectul obligat implică şi noumenizarea acestuia. Simbiotiv şi performativ juridic, acesta nu mai poate fi retras sub nicio formă, chiar dacă este posibil ca ulterior să fie declarat nul de către instanţa de judecată ca rezultat al existenţei unor vicii ce invalidează instituţia totală a jurământului.

Condiţia depunerii jurământului în raporturile de muncă atipice ale angajaţilor SPCSE. Condiţia depunerii jurământului este operabilă şi în materia raporturilor de muncă ale angajaţilor SPCSE, statutul juridic al cărora este reglementat prin Legea Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale. Totalitatea subiecţilor angajaţi în cadrul SPCSE este formată din trei categorii de personal:

- corpul de comandă şi efectivul de trupă ale Serviciului, constituit din *colaboratori atestaţi*, cărora li s-au conferit grade speciale;
- *funcţionari publici*, supuşi reglementărilor Legii cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public;
- *personal contractual*, care desfăşoară activităţi auxiliare, supus reglementărilor legislaţiei muncii.

Sunt supuşi condiţiei depunerii jurământului două categorii de angajaţi: colaboratorii atestaţi şi funcţionarii publici. În cazul funcţionarilor publici, aceştia sunt supuşi condiţiei depunerii jurământului stabilit de către Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public, iar colaboratorii atestaţi sunt supuşi respectivei condiţii reglementate prin intermediul art.19 din Legea 93/05.04.2007. Depunerea jurământului de către aceştia din urmă se efectuează după absolvirea cursului de pregătire iniţială, adică după apariţia raportului de muncă al colaboratorului respectiv. Aceştia depun *jurământul de devotament* în următoarea formulă: „*Eu (numele, prenumele), angajându-mă în cadrul Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale, depun jurământul de devotament Republicii Moldova şi poporului ei. Jur să respect cu sfinţenie Constituţia şi legile Republicii Moldova, să port cu cinste onoarea şi demnitatea de colaborator al Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale, să-mi onorez cu bună-credinţă obligaţiile de serviciu”*. Condiţia depunerii jurământului este, astfel, o *condiţie subsecventă* apariţiei raportului de muncă atipic, reprezentând punctul de iniţiere a procesului de derulare şi executare a raportului în cauză.

Calitatea de subiect depunător al jurământului este deţinută de către colaboratorul aflat deja în raporturi de muncă, pe când calitatea de subiect destinatar nu este specificată în mod direct de către legiuitor. Deşi este supus regulii solemnităţii actelor juridice în calitate de simbiotiv juridic, forma depunerii jurământului nu este menţionată în lege, ceea ce presupune că jurământul este supus condiţiei obligatorii generale aplicabilă oricărui performativ juridic: jurământul se depune în formă verbală, forma respectivă fiind autosuficientă sub aspectul condiţiei *ad validitatem*. Legiuitorul trece sub tăcere şi necesitatea efectuării unor înscrisuri confirmatoare dar, potrivit aceleiaşi reguli generale, aplicabilă chiar şi în cazurile când legea nu cere acest lucru, actul de depunere a jurământului se consemnează în scris contra semnătura depunătorului, condiţia respectivă având calitate probatorie, dar nu de validare a actului.

Sub aspectul conţinutului, jurământul depus de către colaboratorii SPSCE este format din următoarele obligaţii: obligaţia de respectare a legii (obligaţie juridică), obligaţia de conştiinciozitate (obligaţie deontologică) şi obligaţia de bună-credinţă (obligaţie juridică). Este de menţionat faptul că *buna-credinţă* în calitate de obligaţie asumată prin jurământ se întâlneşte numai în formula respectivă de jurământ, lipsind din celelalte formule.

Condiţia depunerii jurământului în raporturile de muncă atipice ale colaboratorilor CNA. O altă categorie de subiecţi aflaţi în raporturi de muncă atipice şi supuşi condiţiei depunerii jurământului, o formează colaboratorii CNA. Potrivit art.18 din *Legea cu privire la Centrul Naţional Anticorupţie nr.1104 din 06.06.2002*[23], în termen de 10 zile de la data conferirii gradului special iniţial, colaboratorul depune următorul jurământ: „*Încadrându-mă în serviciul Centrului Naţional Anticorupţie, jur credinţă poporului Republicii Moldova. Jur să respect cu stricteţe Constituţia, celelalte legi ale ţării, să apăr drepturile şi libertăţile cetăţeanului, să îndeplinesc conştiincios obligaţiile de serviciu. Jur să suport cu destoinicie greutăţile, să fiu cinstit, curajos şi vigilent, să aplic toate cunoştinţele mele la diminuarea corupţiei în Republica Moldova, să păstrez cu stricteţe*

secretul de stat şi altă informaţie oficială cu accesibilitate limitată, care îmi vor deveni cunoscute în activitatea de serviciu. Dacă încalc acest jurământ, voi purta răspunderea prevăzută de lege". Modul de depunere a jurământului nu este stabilit de lege, acest drept fiind delegat directorului CNA.

Condiţia depunerii jurământului este, la fel ca şi în cazul majorităţii celorlalte persoane aflate în raporturi de muncă atipice, o *condiţie subsecventă* apariţiei raportului de muncă în cauză. Deşi este un raport pluricondiţionat, legiuitorul menţionând mai multe condiţii speciale, condiţia depunerii jurământului este operabilă numai după expirarea termenului prevăzut de lege pentru conferirea gradului special iniţial. Chiar dacă în calitate de izvor al apariţiei raportului serveşte contractul individual de muncă, acesta nu este un raport tipic, ci unul atipic.

După conţinut, formula jurământului cuprinde un şir de obligaţii pozitive gen *facere*: obligaţia de credinţă (obligaţie deontologică), obligaţia de respectare a legii (obligaţie juridică), obligaţia de protejare a intereselor terţilor (obligaţie juridică), obligaţia de conştiinciozitate (obligaţie deontologică). De asemenea, formula jurământului conţine şi o obligaţie gen *nonfacere*, dar care este expusă prin formula gen *facere*: obligaţia de nedivulgare a secretelor de stat.

Spre deosebire de majoritatea celorlalte formule de jurământ, jurământul depus de către subiecţii cu statut de colaboratori ai CNA conţine şi asumarea de către depunători a consecinţelor juridice posibile în caz de încălcare a jurământului depus. Respectivlele sancţiuni însă nu operează în mod direct pentru încălcarea jurământului depus, ci în mod indirect, pentru săvârşirea unor abateri cuantificabile disciplinar, contravenţional sau penal şi care sunt încadrate, din punctul de vedere al conţinutului, în alte componente de infracţiuni, contravenţii sau abateri disciplinare.

Concluzii. Condiţia depunerii jurământului în toate raporturile de muncă atipice ale funcţionarilor publici cu statut special este materializată printr-un act social public şi exprimată într-o formă solemnă verbală, solemnitatea ţinând întotdeauna de actul de depunere a jurământului. Forma verbală este, sub aspect *ad validitatem*, suficientă, forma scrisă servind drept mijloc *ad probationem*. Sub aspectul solemnităţii actului, condiţia depunerii jurământului are caracter dublu: jurământul se depune în formă verbală, dar se consemnează (de regulă) în formă scrisă. Condiţia respectării formei verbale este o condiţie *ad validitatem*, dar condiţia respectării formei scrise – încheierea procesului-verbal, – chiar dacă este specificată în mod direct de către legiuitor, este o condiţie *ad probationem*, raţionamentul concluziei date fiind: jurământul este un performativ juridic, care presupune obligatoriu executarea simultană a celor pronunţate de către depunător. Solemnitatea actului juridic de depunere a jurământului nu se încadrează în tiparele aplicabile în materie de drept privat clasic privind actele solemne, dar atât calitatea de performativ juridic, cât şi cea de simbiotiv juridic al jurământului este inseparabilă de efectele solemnităţii actului: existenţa unor performative juridice în afara spaţiului ritualic şi solemn este imposibilă. Sub aspectul teoriei simbiotivelor juridice, jurământul urmează acelaşi clişeu: transferarea unor simboluri nonjuridice în spaţiul juridic destinat dreptului public şi finalizat prin inserarea acestora în cadrul juridic al *spatium privatus*.

Note:

[1] Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr.122 din 14.03.2003, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.104-110 din 07.06.2003.

[2] Legea cetăţeniei Republicii Moldova nr.1024 din 02.06.2000, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.98, din 10.08.2000.

[3] Legea privind protecţia soiurilor de plante nr.39 din 29.02.2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.99-101 din 06.06.2008,.

[4] Creangă I., *Comentariul art.56 din Constituţie*. În: *Constituţia Republicii Moldova: comentariu,* Arc, Chişinău, 2012. 576 p.

[5] Legea cu privire la funcţia publică şi statutul funcţionarului public nr.158 din 04.07.2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.230-232 din 01.01.2009.

[6] Legea cu privire la activitatea Poliţiei şi statutul poliţistului nr.320 din 27.12.2012, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.42-47 din01.03.2013.

[7] Legea cu privire la Poliţia de Frontieră nr.283 din 28.12.2011, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.76-80 din 20.04.2012.

[8] Legea cu privire la Serviciul de Protecţie şi Pază de Stat nr.134 din 13.06.2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.120-121 din 08.07.2008.

[9] Legea cu privire la sistemul penitenciar nr.1036 din 17.12.1996, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.183-185 din 10.10.2008.

[10] Legea Serviciului Protecţiei Civile şi Situaţiilor Excepţionale nr.93 din 05.04.2007, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.78-81 din 08.06.2007.

[11] Legea privind statutul ofiţerului de informaţii şi securitate nr.170 din 19.07.2007, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.171-174 din 02.11.2007.

[12] Legea serviciului în organele vamale nr.1150 din 20.07.2000, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.106-108 din 24.08.2000.

[13] Legea privind statutul ofiţerului de urmărire penală nr.333 din 10.11.2006, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.195-198 din 22.12.2006.

[14] Legea cu privire la trupele de carabinieri (trupele interne) ale Ministerului Afacerilor Interne nr.806 din 12.12.1991. Nepublicată oficial în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=312878 (vizitat 17.03.2013).

[15] Hotărârea Guvernului nr.950 din 14.10.1997 despre aprobarea Regulamentului cu privire la satisfacerea serviciului, textul jurământului, Regulamentului privind modul de depunere a jurământului, listelor gradelor speciale şi modelului legitimaţiei de serviciu pentru efectivul de trupă şi corpul de comandă din sistemul penitenciar al Ministerului Justiţiei. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.74-75 din 13.11.1997.

[16] Mara I., *Aspecte privind raporturile de muncă ale poliţiştilor*. În: *Revista română de dreptul muncii*, 2008, nr.1, p.116-123.17; Lardellier P., *Teoria legăturii ritualice,* Tritonic, Bucureşti, 2009. 232 p.

[18] Legea cu privire la pregătirea cetăţenilor pentru apărarea Patriei nr.1245 din 18.07.2002, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.137-138 din 10.10.2002.

[19] Regulamentul cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forţele Armate, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.941 din 17.08.2006, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.138-141 din 01.09.2006.

[20] Ţop D., *Natura juridică a contractului încheiat de soldaţii şi gradaţii voluntary*, în *Revista română de dreptiul muncii,* 2007, nr.2, p.47-50.

[21] Decretul Preşedintelui Republicii Moldova cu privire la aprobarea Regulamentului serviciului interior al Forţelor Armate ale Republicii Moldova nr.2327-IV din 03.09.2009 (nepublicat oficial).

[22] Legea cu privire la secretul de stat nr.245 din 27.11.2008, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.45-46 din 27.02.2009.

[23] Legea cu privire la Centrul Naţional Anticorupţie nr.1104 din 06.06.2002, în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 209-211 din 05.10.2012.